

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Bernadottgården i Roskilde blev indviet søndag den 29. august. På billedet ses formanden for bestyrelsen for den selvejende institution Jakob Jensen. Baggrunden er et trappeparti i atriumgården.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HDS. KGL. HØJHED PRINSESSE MARGARETHA

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til medlem af bestyrelsen, politiassistent S. Julsgaard Larsen, Boeslundevej 1, 2700 København, Brønshøj, tlf. (01) 71 72 72.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.
Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men i øvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. - Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var blevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande - og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: General Fl. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07.

Næstformand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Borgergade 23 B, 8700 Horsens.
Tlf. (05) 62 39 91.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.
Tlf. HE 77 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 81 07 09.

Politiassistent S. Julsgaard Larsen, Boeslundevej 1, 2700 København, Brønshøj.
Tlf. (01) 71 72 72

Den øvrige bestyrelse består af:

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rødovre
Telf. (02) 91 13 72

Direktør, civilingeniør
Mogens Dyre, Gilbækhus
6430 Gildbo pr. Nordborg
Telf. (04) 45 86 22

Overlærer Preben Feddersen
Caroline Amalievej 11
5874 Lundeborg, Hesselager
Telf. (09) 25 14 77

Overpostbud E. Holger Grome
Tårnby Torv 24, 2770 Kastrop
Telf. (01) 50 33 86

Sparekassedirektør Einer Hauberg
6473 Tandslæt
Telf. (04) 44 77 20

Rektor Paul Holt,
Præstevangsvej 35, 8210 Århus V
Telf. (06) 15 58 05

Direktør G. Jespersen
Herning Klædefabrik, 7400 Herning
Telf. (07) 12 11 84

Oberst K. Kjeldsen, Rollosvej 3
5200 Odense V
Telf. (09) 16 66 03

Tandteknikermester Leo Kæraa
Banegårdspladsen, 8000 Århus C
Telf. (06) 27 04 28

Arkitekt Ove Chr. Lembecke
Brødregade 19, 8900 Randers
Telf. (06) 42 51 30

Kontorchef O. Olesen, Leonorasvej 8
9000 Hasseris, Ålborg
Telf. (08) 18 04 51

Provst Poul Riis
Herrestræde 1, 4200 Slagelse
Telf. (03) 52 05 33

Solveig Skjøtt
Ibstrupvej 25, 2820 Gentofte
Telf. (01) 65 71 87

Fhv. justitsminister Knud Thestrup
Rosenvængets alle 10, 2100 Kbh. Ø
Telf. Øbro 41 72

Bladet »PIGTRAAD«

Organ for og udgivet af kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 6 numre årligt.

ABONNEMENT

Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.
HE 77 80
Giro 1000-780

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes lettest og hurtigst ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Ved indbetaling af gaver benyttes girokonto nr. 5 30 58.

REDAKTION:

Ansvarshavende redaktør:
skoleinspektør Johs. Fosmark,
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg.
(06) 81 07 09.

TRYK:

A/S Skanderborg
Amtsbogtrykkeri

INDHOLD:

Indvielse i Roskilde	47
Fortsat aktivitet i Kammeraternes Hjælpefond .	48
Runde dage	48
Foreningerne	49
Med FV i Norge	51
Pilgrimsfærd til Ems-Kanal .	52
Næste nummer agtes udsendt midt i december. Meddelelser og artikler bedes tilsendt redaktionen senest 15. november.	

Vi kommer i 1977 med blad hveranden måned.

Indvielse i Roskilde

Bernadottefonden overrakte en gavecheck på 1.750.000 kr.

Søndag den 29. august stævnedes et stort antal tidligere fanger fra de tyske fængsler og koncentrationslejre til Roskilde for at deltage i indvielsen af Bernadottegården.

Men også mange indbudte udenfor fangernes egen kreds havde efterkommet indbydelsen til at være til stede ved denne særlige dag, da Bernadottegården er den første i sin art.

Roskildegården og de mange faner satte et eget festligt præg over sceneriet.

— Vi skylder de kammerater en tak, som har gjort så stor en indsats, for at vi i dag kan stå her i et frit og lykkeligt Danmark, sagde prins Georg. Den mindste tak vi kan give dem, er at sikre dem gode og tilfredsstillende omgivelser at bo i. Derfor er jeg lykkelig for i dag på Bernadottefondens vegne at kunne overrække en check på 1.750.000 kr. til plejehjemmet Bernadottegården.

Formanden for Bernadottefondens bestyrelse, Jakob Jensen, tog imod checken. Og efter at Frihedssangen var sunget, erklærede han den selvejende institution Bernadottegården for indviet.

—Bernadottegården vil stå som et minde om den storslåede redningsaktion, der i krigens sidste måneder reddede i hundredvis af vore kammerater ud af KZ-lejrenes helvede. Og ikke mindst vil den gennem sit navn minde om den mand, der tog initiativet — Grev Folke Bernadotte, sagde Jakob Jensen.

Derefter rettede han en tak til alle de donatorer, enkeltpersoner og institutioner, der gennem økonomisk støtte har gjort opførelsen af et hjem for tidligere KZ-fanger mulig. Også byggeudvalget fik en tak. Det er byggeudvalget, der indtil nu har haft det store slæb, sagde Jakob Jensen.

Anden etape på vej

Forinden havde formanden, Frands Fridberg takket af på byggeudvalgets vegne — arkitekter og håndværkere for fan-tasi, nytænkning og godt sam-

arbejde. Og Roskilde kommune for den velvilje og hjælpsomhed, den har stillet for dagen.

Peter Hansen, der som formand for Roskilde Boligselskab talte på bygherrens vegne, rettede blikket fremad mod byggeriets næste etape, yderligere 3 blokke med tilsammen 56 værelser.

Roskildes borgmestret, John Iversen, bød Bernadottegården velkommen til Roskilde og udtrykte håb om, at beboerne vil befinde sig godt i byen.

— Byggeriet byder i hvert fald på de bedste betingelser, sagde borgmesteren. Det er et værdigt udtryk for, hvad vi formår at bygge i 1976, og endnu en smuk bygning i Roskildes bybillede.

Bernadottegården i Roskilde blev indviet på yderst festlig vis 29. august. Roskilde-gården spillede før og under indvielsen. Gården ses foran samt fanerne fra fangeforeningerne. Til v. en del af den store flok, der var mødt frem fra nær og fjern, siddende ved talerstolen ses en lang række særligt indbudte. På forreste række således fondens formand prins Georg og boligminister Helge Nielsen.

Runde dage

Sachsenhausen

(Der er anført ankomstdagen til lejren).

H. Blok Hansen, Åsumvej 118 bI, 5240 Vollsmose — 74300 — 21/12-43, 65 år 26/11.

Arnold Mathiasen, Cort Adellersgade 19, 9000 Aalborg — 75095 — 21/1-44, 70 år 2/12.

Neuengamme

Oktober

Orla Rasmussen, Frederiksgade 62, 8700 Horsens, Neuengamme 68.340. 65 år 19/10.

November

Evald Villy Poulsen, Aastrupgaardsvej 16, 2650 Hvidovre. Neuengamme. 60 år 29/11.

December

Frederik Olesen, Odinsvej 16B, 9000 Aalborg. Neuengamme 60.890. 75 år 22/12.

Gestapofangerne

Oktober

Walther Adler Theis, Ritavej 6.a, 3060 Espergærde. 80 år 17/10.

Eva Gericke, Haraldsgade 27. 1.th., 2200 Kbh. N. 65 år 18/10.
Hans Magle, Ryetbo 3—64, Ryetvej 26, 3500 Værløse. 85 år 27/10.

November

H. H. Mourier, Frederikssundsvej 92.a, 2400 Kbh. N. V. 75 år 9/11.

Johannes Brüld, Klejtrup, 9500 Hobro. 65 år 9/11.

Karen S. K. Petersen, Gunderød, 2970 Hørsholm. 65 år 22/11.

December

Gerda Iversen, Ørnsholdt Tinet, 7173 Vonge. 70 år 1/12.

Jørgen Jacobsen, Dr. Olgasvej 2, 2000 Kbh. Frederiksberg. 65 år 3/12.

Henny Andersen. Adr. ubekendt. 70 år 18/12.

Frøde Jakobsen, Ravnsnæsvej 107, 3460 Birkerød. 70 år 21/12.

Gerda Jacobsen, Hvedevej 13, 2700 Kbh. Brønshøj. 65 år 28/12.

Til sidst talte Bernadottegårdens unge forstander, Torben Nielsen.

— Det er mit håb, at dette fremtidige hjem for mange beboere vil komme til at fungere i en varm og hjælpsom atmosfære, sagde Torben Nielsen. Vi må undgå at isolere os og i stedet bestræbe os på at blive en del af dagligdagen.

Med dagcentret i forbindelse med institutionen håber jeg, det vil lykkes for Bernadottegården

at blive et samlingssted for de ældre i Roskilde.

Blandt gaverne til den nye institution var vel een særlig velkommen. Överste Melin, der er formand for det svenske Bernadotte-detachement, overrakte et svensk miniature-flag, som for altid skal minde om ham, uden hvis indsats, der havde været endnu mere brug for en Bernadottegård — Folke Bernadotte.

Fortsat aktivitet Kammeraternes Hjælpefond

har fortsat stor glæde af feriehjemmet og af medlemsbladet

Kammeraternes Hjælpefond holdt sit halvårslige bestyrelsesmøde i Admiral Gjeddes Gård, 25. april. Lisbeth Steen Hansen var værtinde.

Formanden, general Fl. B. Larsen indledte med velkomst, og der oplæstes hilsener til mødet fra de medlemmer, der på grund af bl. a. sygdom var forhindret i at være til stede. Som observatør deltog ekspeditionssekretær, cand. jur. Hans Andersen fra Buchenwald-klubben. Formanden udtalte smukke mindeord om Johs. Loft, der var afgået ved døden siden sidste møde i bestyrelsen.

Der var mellem de to møder i bestyrelsen afholdt nogle møder i udvalget, der var nedsat for at drøfte bladet Pigtraads fremtid.

Kassereren, bankprokurist Olav Holst gav en oversigt over regnskabet, også om arbejdet med at ordne abonnementskartoteket for Pigtraad.

Ud fra regnskabsoversigten blev det vedtaget at fortsætte udgivelsen af Pigtraad. Der blev givet udtryk for bladets betydning med at holde sammen på medlemsflokkene. Desuden fandt man, at bladet var en bastion, som man nødigt opgiver. De to næste numre er planlagt til okt. og decbr. Ligeledes 6 numre i 1977.

Formanden for Neuengamme-foreningen udtalte fuld for-

trøstning til, at man kunne ordne sagerne både for 1977 og 78.

Der blev bragt en tak til kassereren for hans store arbejde.

37 ferieuger på feriehjemmet

Om belægningen på Kegnæs feriehjem udtalte Johannes Fosmark, at der var fuldt optaget i 37 uger, når man kom til 31. decbr. Han oplyste, at der var kommet mange lovpriser om feriehjemmet i dets nye skikkelse efter moderniseringerne.

Nye forbedringer på Kegnæs

Direktør Mogens Dyre var forhindret i at deltage p.g.a. influenza, men han havde fremsendt oplysninger om, at han havde aftaler med håndværkere om de forbedringer, der blev aftalt på mødet i foråret. Man måtte regne med udgifter på ialt 30.000 kr. heraf en stor del til VVS.

Til revisor valgtes Benjamin Mørch.

Næste møde holdes i Lundeberg på Fyn 23. april 1977.

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen til de syge

Foreningerne

Repræsentantskabsmøde

Landsforeningen Gestapofangerne afholder repræsentantskabs- og kammeratskabsstævne i Ribe i dagene 5.—7. november på hotel Klubben. Foreløbigt program: Ankomst fredag 5. november kl. ca. 18. Derefter indkvartering og kammeratskabsaften.

LØRDAG: Morgenmad. Frokost kl. 12. Kl. 19 festmiddag.

SØNDAG: Morgenmad, middag kl. 12 og afrejse kl. ca. 14.

Pris for deltagelse fredag—søndag 265 kr. Ved ankomst lørdag 150 kr. Festmiddagen alene 60 kr.

Tilmelding snarest til Heinrich Winter, Slotsherrensvej 53, 2700 Kbh. Brønshøj. Begrænset antal deltagere. Ved indmeldelsen fremsendes samtidig 50 kr. Endeligt program tilsendes efter tilmeldingen.

Vel mødt!

På landsstyrelsens vegne.

Ove Chr. Lembcke.

Kontingentet

til Kammeraternes Hjælpefond

Som meddelt i sidste nummer af Pigtraad har fondens kasserer først udsendt girokort til abonnenter og medlemmer, senere er pr. brev sket en påmindelse til de, der ikke har betalt.

Brevene er blevet særdeles godt modtaget, men der mangler endnu en del indbetalinger, og derfor gøres der nu opmærksom på, at hvis man ønsker at modtage bladet i 1977 samt støtte fondens arbejde iøvrigt, bedes man indbetale årsbeløbet, der er på mindst 30 kr. til Kammeraternes Hjælpefond, Bangtasvej 6, 2900 Hellerup, giro 1 00 07 80.

Sker dette ikke ret snart, vil bladet blive inddraget for evt. restanter med virkning fra 1.11.77.

»Sammenslutningen af Erhvervs-hæmmede fra Frihedskampen«

i København afholder sin halvår-lige generalforsamling mandag den 25. oktober kl. 19.30, i Havneråds-salen, Københavns Rådhus. Af dagsordenen fremgår det, at foreningens arbejde samt dens økonomi står på dagsordenen.

Alle medlemmer opfordres til at give møde . . . men husk medlemskortet for 1976 skal forevises.

Bestyrelsen.

Foredrag

Foreningen Frihedsmuseets venner indbyder til en række foredragsaftener i løbet af efteråret efter følgende plan:

Mandag d. 25/10 kl. 20.00:

Foredrag og film om partisanbevægelsen i Hvide-Rusland under krigen.

Mandag d. 15/11 kl. 20.00:

Gunnar »Nu« Hansen: Danmarks Radio under krigen.

Mandag d. 29/11 kl. 20.00:

Gennemgang af en sabotage.

Alle interesserede kan deltage, men man ser gerne, at man indtegner sig som medlem af foreningen, så medlemstallet kan passere de 1000.

Kammeratskabsaftener

Fangesammenslutningen indbyder til nogle kammeratskabsaftener. De holdes i Italienssalen, H. C. Ørstedesvej 19, København V.

Torsdag den 28. oktober kl. 19.30 samles man om et program, som Theresienstadtforeningen har sammensat og gennemfører.

Torsdag den 25. november vil der blive vist film.

Aftenerne har præg af hyggeaftener. Der er sørget for, at man kan få kaffe med brød og øl til overkommelige priser.

Generalforsamling

Hannover-Stöcken-gruppen holder sin årlige generalforsamling i Horsens lørdag den 23. okt.

Man mødes ved Klosterkirken kl. 14.15 og nedlægger en krans ved den store mindesten.

På Jørgensens hotel fortæller Alfred Bertelsen, Århus om nyheder i forbindelse med lovnummer 475. Også andre gamle fanger er derfor velkomne.

Derefter er der generalforsamling med dagsorden efter lovene. Man regner med at være færdige kl. 17.30, hvorefter der er selskabeligt samvær. Man tilmelder sig til Aksel G. Nielsen, Graven 18, 8700 Horsens.

Gestapofangerne Sjællands afd.

afholder sin årlige generalforsamling tirsdag d. 26. oktober 1976 kl. 19.30 i Italienssalen, H. C. Ørstedesvej 19.

Dagsorden ifølge lovene.

Da vi har vigtige ting at drøfte, bedes I venligst møde talrigt op.

Med venlig hilsen
P.b.v.

Solveig Skjøtt.

Julebustur

Da foreningen har haft mange henvendelser om en gentagelse af den meget vellykkede »Humørbustur« i foråret, har vi besluttet at arrangere en »Jule- og Humørbustur« til den idylliske »Skovkro« i Gyrstinge, hvor der serveres et gammeldags julebord med hjemmelavede retter — samt mocca.

Der bliver musik og dans til et 3-mands spillemandsorkester.

Turen foregår med Amager Rejsers komfortable langtursbusser.

Mødested: Uden for Restaurant Nimb, som ligger over for Hovedbanegårdens østside lørdag d. 11. december 1976 kl. 16.00 — præcis!

Pris: Kr. 76,00 alt ibr.

Tilmelding: Solveig Skjøtt, (01) 65 71 87 eller Heinrich Winter (01) 74 03 22 senest d. 4. december.

Andre fangeforeninger er meget velkomne, men vi stopper ved 60—70 deltagere!

Skriv det op i lommebogen — NU. —

Med venlig hilsen
P.b.v.

Solveig Skjøtt.

MODSTANDSPLATTEN

Gestapofangernes Sjællands afd. har haft en enorm succes med »Modstandsplatten, og salget har i den grad oversteget vore dristigste forventninger, at vi har måttet skynde og med at sætte andet oplag i produktion, idet første oplag blev revet væk på 5 uger.

Er der kammerater, der ønsker at erhverve sig en af platterne, bedes I i egen interesse omgående bestille en, levering omkring slutningen af november eller først i december. Også denne gang et begrænset oplag.

Jeg vil samtidig benytte lejligheden til at takke alle kammeraterne over hele landet for den store interesse, I har vist denne platte, og jeg takker Jer for de mange smukke breve og de gode ønsker for formålet samt for mangan hyggelig telefonsnak. Ikke mindst fra vore jyske kammerater, som har været særdeles flittige til at ringe og bestille platten.

Nu nærmer julen sig jo, så vil en »Modstandsplatte« gøre stor lykke som julegave eller som fødselsdagsgave.

Platten kan bestilles hos:
Solveig Skjøtt, Ibstrupvej 25, 2820 Gentofte, tlf. 01-65 71 87 (efter kl. 9.00) morgen.

De venligste hilsener
P.b.v.

Solveig Skjøtt.

Solveig Skjøtt og Walther Christiansen (stedligt medlem af foreningen) nyder solen på den grund i Smidstrup, som Gestapofangernes Sjællandsafdeling har fået skænket til brug for et ferie hjem.

Vi bragte iøvrigt i Pigtraad nr. 4 på bladets forside en gengivelse af den smukke platte. Den er fremstillet hos Bing og Grøndahl efter idé og udkast af Solveig Skjøtt og renetegning af Cai Caspersen.

Fangernes tak til svensk røde kors

Gestapofangernes Sjællandsafdeling indbød til en festaften den 28. august, altså dagen, før Bernadottégården skulle indvies.

Aftenen var arrangeret som en middag med 23 svenske gæster, så der blev ialt 83 deltagere. Programmet opererede med middagen og det selskabelige samvær som det egentlige.

Vagtmester Helge Brinck Nielsen virkede som toastmester. Bordtalen blev holdt af Solveig Skjøtt efter en indledning ved Cai Caspersen.

Solveig Skjøtt omtalte dagens særlige karakter, og kulminationen med sænkningen af den danske flåde, for os et uforglemmeligt minde. Kampen var med til at sikre os en plads blandt de frie nationer, men de mange arrestationer tyndede jo ud i vore rækker.

Ved samværet i aften lader vi tanker gå tilbage til Folke Bernadotte. Hans redningsaktion er den største i vor tids historie. I morgen indvier vi Bernadottégården i Ros-

kilde, og et værdigere minde kunne der ikke sættes ham.

Vi beundrer jer!

Den svenske oberst Melin takkede på det svenske Røde-Korsfolks vegne: At vi kan samles er bra', sagde han. Begivenhederne er et bevis for, at det danske folk kan gå gennem svære tider, og at det kan klare det. Vi beundrer jer, sluttede han.

Middagen fandt sted i restaurant Bellahøjs smukke lokaler, og under det selskabelige samvær gav Raquel Rastenni dels en munter, dels en seriøs afdeling.

På linje med aftenens emne gav Johannes Fosmark et stemningsbillede af køreturen i 1945, da de mange danske og nordmænd blev hentet af svenske Røde-Kors biler og bragt fra Sachsenhausen til Neuengamme.

Som gave til de svenske gæster overrakte Solveig Skjøtt en modstandsplatte til lederen af den svenske gruppe.

† SVERRE LØBERG †

Vor norske kammerat, stortingsmand Sverre Løberg, Skien, er afgået ved døden efter længere tids sygdom, 71 år gammel.

Sverre blev kendt af alle danske fanger som fællestillidsmand for de skandinaviske fanger i Neuengamme. Sverre Løberg blev fængslet af tyskerne i Skien den 28. august 1940. Han blev idømt en streng tugthusstraf ved en proces i Berlin i 1942.

Den 24. juli 1942 overførtes Sverre fra Grini til Hamborg, som Nacht und Nebel-fange, og blev anbragt i tugthuset Fühlsbüttel.

Sverre blev i marts måned 1945 overført til Neuengamme, hvor han blev optaget i den illegale lejrledelse.

Sverre var en utrolig modig mand, det lange tugthusophold havde ikke knækket ham. Han tog kontakter op overalt i lejren. Han reddede mange i krigens sidste timer.

Sverre havde f. eks. erfaret, at 28 polske officerer indsat i Oflag (officers-fangelejr), Sandbostel, befandt sig i lejrens bunker og skulle henrettes. Det fik Sverre meddelt til ritmester Ankerkrona fra Svensk Røde Kors ved en samtale, ført over hegnet ved Klinkerwerk. Svenskerne gik straks i aktion, og det lykkedes at redde de polske officerers liv.

Han har skrevet sine erindringer for årene 1940—45, udsendt i bogform under titlen »Det jeg husker best«, Oslo 1966.

Sverre Løberg blev begravet i Skien den 4. august under stor deltagelse.

Han vil blive savnet og husket af sine danske venner.

Niels Otto Køster.

Blandt Norges fosser og fjelde

Med frihedskampens veteraner på Akershus, Frihedsmuseet og Rjukan

Mandag d. 20. september mødtes 88 veloplagede og forventningsfulde medlemmer fra F.V. på Oslo-kajen for at begive sig ud på en rask 4-dages tur til det skønne Norge.

Vi nød den skønne sejltur forbi Kronborg, og kl. 18.30 mødtes alle til fællesspisning i den smukt pyntede »Tivoli Restaurant«.

Turens leder, Frank Zorn og foreningens formand Svann Seehusen bød velkommen, og det varede selvsagt ikke længe, før alle var rystet godt sammen, og som afslutning på den dejlige middag med hinanden under armene, sang vi »Sku' gammel venskav rejn forgå?«. Kaffen hyggede vi os med i baren, og der blev svinget og danset til langt ud på natten. Næste morgen nød vi den vidunderlige indsejling gennem den norske skærgård.

Kl. 9.00 lagde skibet til kaj i Oslo, og vi gik i vore 2 »Amagerbusser«, som vi havde haft med hjemmefra. Stor var min glæde over, at den ene af chaufførerne, Ib, var en gammel kending, idet han havde kørt »vores humørbustur« til Skovkroen i foråret.

Den norske livgarde bød velkommen til Akershus

På kajen blev selskabet modtaget af den norske krigskommissær for Vestlandet, Bjarne Holt Larsen, som ligeledes var repræsentant for det berømte Linge-kompagni under krigen. Til stede var også generalsekretær Henry Bryhn fra Krigsinvalidforbundet. Derefter kørtes der til retterstedet på Akershus-fæstningen, hvor et detachment af Den kongelige, norske Livgarde aflagde honnør med musik. Svann Seehusen nedlagde en krans på foreningens vegne.

Der blev også tid til et besøg på Det norske Frihedsmuseum, hvor vi fik et levende indtryk af den norske frihedskamp, og hvor alle 88 deltagere fik udleveret en flot mappe ved udgangen.

Vi kørte derefter til Holmenkoll-bakken med efterfølgende sight-seeing i Oslo.

Kl. 13.30 blev vi modtaget på Oslos imponerende rådhus, hvor der var omvisning, hvorefter vi blev budt på lunch i den store sal. Borgmesteren bød velkommen, og under stor jubel forkyndte han, at der trods forbud mod udskænkning af stærke drikke før efter kl. 15.00, ville man alligevel bryde dette forbud, og efter at der var blevet sat vagt ved dørene, blev der skænket snaps rundt. Man følte sig virkelig helt illegal igen. Vi tog nu over Drammen, Heddalsvatnet — Selfjord ud i den dejlige, norske natur til Vrådahl Turisthotel, som ligger lige ned til den skønne Nissesjø.

Samvær med kammerater fra Linge-kompagniet

Der var så fællesmiddag og efterfølgende kammeratskabsaften med vore norske kammerater fra Linge-kompagniet. Næstkommanderende for Rjukan sabotagegruppen, Arne Kjelstrup holdt et godt foredrag om tilrettelæggelsen af sprængningen af tungtvandsfabriken, og om de enorme strabadser, der gik forud. Derefter vistens den fransk-norske filmudgave af »Det tunge vand«. Vi fortsatte med at hygge os til langt ud på natten.

Fælles glæde over genvundet frihed

Senere stod vi nogle stykker på terrassen i den sene natte time og nød den skønne udsigt over søen med månen lysende ned på de smukke fjelde, og da følte man en inderlig glæde over, at modstandskampen lykkedes for begge vore lande, således at vi kunne stå og nyde al denne skønhed i et frit Norge, som havde gennemgået så meget ondt.

Efter det store morgenbord næste morgen kørte vi gennem Vrådalen — Bessefjeld — Amot, en betagende tur med de farvestrålende fjelde, som selv nordmændene aldrig selv havde set skønnere, idet farverne på buske og træer aldrig før havde været så smukke og klare som i år. Solen strålede fra en skyfri himmel og søerne lå spejlblanke.

Vi kørte nu ad stejle hårnålesving den betagende tur op over Hardangerviddens endemål ved Rjukan-fossen med Norsk Hydro kraftværket, som er anlagt ca. 1910 med bane direkte til Tinsjøen, hvor sabotørerne sprængte skibet med tungt vand i luften for næssen af tyskerne. Vi begav os nu gående ad stejle sving op til Tungtvandsfabriken, hvor turistchef Aarnæs fortalte historien om den vel nok mest betydningsfulde sprængning i Den anden Verdenskrigs historie. »Rjukan« bliver ikke brugt mere, men der fabrikeres stadig tungt vand, men det gøres i en afd. på Norsk Hydro.

Fra det højeste punkt på Hardangerviddens »Gaustablik« nød vi den enestående udsigt. Hjemturen til hotellet gik gennem Tuddas-dalen med blanke søer og skønne fosser. Vi ankom til hotellet, lidt trætte, men efter en dejlig middag blev vi friske igen, og dansen gik til langt ud på natten.

Enestående norsk gæstfrihed

Vi var nu nået til den sidste dag, hvor vi med vemod forlod hotellet og dets dejlige omgivelser og turen gik over Brunkebjerg — Hjørdahl til Heddahl, hvor vi besøgte Norges største stavkirke fra 1200-tallet. Videre over Notodden — Kongsbjerg via Drammen til Oslo, hvor vi kørte direkte til den berømte Viegelandspark.

Derefter havde vi fri nogle timer til shopping, og nogle af os fandt et meget hyggeligt sted, hvor vi spiste og igen måtte vente på at få »frigivet« snapsen. Kl. 17.00 var der afgang med båden fra Oslo, og det var betagende at stå i agterstavnen og tage afsked med det dejlige norske land, som i nogle dage havde vist os en enestående gæstfrihed og sin smukke natur. Før skøn var hjemturen ned gennem skærgården med dens små holme, omkranset af de farvestrålende fjelde.

Fællesmiddagen blev igen indtaget i den kammeratlige ånd, som havde hersket under hele turen, og det var velfortjent, da orlogskaptajn John Frederiksen tog ordet og på kammeraternes vegne takkede festkomiteen ved Frank Zorn, Alice Rasmussen m. flere for den helt igennem veltillæggende tur.

Også fra undertegnede skal der lyde et — — tak for en dejlig tur.

Solveig Skjøtt.

SACHSENSENHAUSEN

Lejrældste Harry Naujoks rundede de 75 år den 18. september.

Han blev arresteret allerede i marts 1933 af Gestapo lige før rigsdagsvalget, senere løsladt, men atter sat fat, mishandlet og idømt fængsel. Han sad i 12 år, indtil maj 1945.

Han er formand for den internationale forening af fanger fra Sachsenhausen. Han bor nu i Hamborg-Fuhlsbüttel.

*

Anselm Grand er død i en alder af 64 år. Han var formand for de østrigske ex-fanger fra KZ-lejren Sachsenhausen, samt præsidiemedlem af den internationale Sachsenhausenkomite.

I Sachsenhausen var han vidne til SS-lægenes gruopvækkende forsøg på levende fanger. Erindringen om disse forbydelser forfulgte den fremragende kunstner i alle hans leveår og førte til hans relativt tidlige død.

Anselm Grand var bl.a. præsident for de bildende kunstners erhvervsorganisation i Østrig. Han var dekoreret med den østrigske orden for kunst og videnskab 1. klasse. Af paven dekoreret med orden Pro Ecclesie Et Pontifice.

POLSK BESØG

Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme havde i dagene 15. til 17. juni besøg af vor polske kammerat Bogdan Suchowiak fra Warszawa. Bogdan havde et par begivenhedsrige dage i Danmark og besøgte bl.a. Frihedsmuseet med stor interesse. Suchowiak har skrevet en bog om Neuengamme, der netop er udkommet i Polen. Bogen vil blive udsendt på engelsk til efteråret.

Pilgrimsfærden til lejrene ved Ems-kanal

Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme havde stor glæde af sin fællesrejse til de tidligere koncentrationslejre ved Emskanal i dagene 17. og 18. september.

Da man fredag aften mønstrede holdet, var man samlet 38 danske. Det sidste hold på to kom frem i løbet af natten. Deres bil var brændt sammen ved Hamborg. Men Falck i Hamborg havde fremskaffet en ny vogn, som blev stillet til rådighed. En anden vogn havde flere gange startvanskeligheder.

Lørdag den 17. september kl. 10.00 startede den lange konvoj af 11 biler gennem det valgsmykkede Meppen til Dalum. Første stop blev gjort ved det tidligere lejrområde i Dalum. Her er intet tilbage af lejren, men gamle Häftlinge fra Dalum-lejren fortalte om deres oplevelser her i 1945. Herfra fortsattes til den store KZ-kirkegård ved Dalum.

Med Dachau-klubbens- og Neuengamme-foreningens faner i spidsen gik det store følge til gravpladsen for KZ-fanger og Tony Johansen, Århus, selv tidligere fange i Dalum, talte.

KZ-kirkegården i Dalum er holdt mønsterværdigt. Her er begravet et meget stort antal krigsfanger. På kirkegårdens centrale punkt er rejst et nyt monument, og på kirkegårdens nordlige hjørne er rejst et monument, der symboliserer en brudt lænke, til minde om de koncentrationslejr-fanger, der døde i Dalum-lejren. Her ligger en dansker begravet, Ejner Hjort Brodersen (68.417). Han døde den 16. januar 1945.

I det smukke efterårsvejr kørtes fra Dalum til lejren i Versen. Versen-lejren, der stadig bruges som fængsel, ligger som i 1945. Dog er man nu ved at nedlægge de gamle træbarakker og ud mod hovedvejen til Versen by er man næsten færdig med at opføre et moderne, åbent fængsel. KZ-kirkegården ligger i en lund bag lejren. Her ligger de lange fællesgrave enkelt og smukt bevokset med lyng. Her ligger stadig mange danske begravet, som det ikke var muligt at identificere ved hjemtransporterne af de døde i 1946. Ved monumentet talte Neuengamme-foreningens sekretær, N. O. Køster, der fremhævede betydningen af, at vi hvert år foretog denne pilgrimsfærd til de tidligere lejre ved Emskanal. Det var med stor glæde, at der i år var så mange unge med, børn af tidligere KZ-fanger.

Der fortsattes til Esterwegen, den store kirkegård, hvor over 3000 tyske fangekammerater ligger begravet. Det var de første ofre for den tyske fascisme. Her talte Arnold Jensen, Kibæk.

De fleste af turens deltagere overnattede i Schwarzenbeck og om aftenen holdtes en meget vellykket kammeratskabsaften i de hyggelige lokaler på Schröders Hotel.

Søndag kl. 11.00 samledes vi ved monumentet i Neuengamme. Her var mødt et stort antal af vore tyske kammerater. Bl. a. Konrad Hoffmann, der repræsenterede senatet i Hamborg og Albert Blankenfeldt fra organisationen af forfulgte socialdemokrater, Herbert Schemmel, Jupp Händler m. fl. fra den vesttyske organisation af tidligere Neuengamme-fanger.

Med fangerne i spidsen gik det store følge først til monumentparkens Danmarks-sten, hvor Lis Nielsen, datter af afdøde Verner Nielsen (Store Verner), nedlagde foreningens krans. Derfra fortsattes til det store centrale monument, hvor landsforeningens formand Holger Grome takkede de tyske kammerater for deres fremmøde og mindedes vor afdøde, norske kammerat, stortingsmand Sverre Løberg. Grome gav derefter ordet til landsforeningens næstformand Mogens Pedersen. Vi sang sidste vers af Altid frejdig. . .

Efter højtideligheden gik vi ad Hærvejen langs det gamle lejrområde til Industrihof, hvor Neuengammelejrens krematoriegrund er indhegnet og afmærket, men der er intet tilbage af Industrihof. I baggrunden ligger en del af de fabriksbygninger fra KZ-lejrens tid. De gamle træbarakker er forsvundet. På den tidligere appelplads er nu sportsplads. Neuengamme er i dag fængsel for kriminelle fanger fra Hamborg. Efter besigtigelsen af det tidligere lejrområde samledes vi i den lille kro ved kirken i Neuengamme. Her tog vi afsked med de tyske kammerater og de danske biler kørte nordpå mod Jylland og Sjælland.

Vel mødt i Meppen i 1977!

N. O. Køster.

Fransk pjece om Neuengamme

Vor franske kammerat, general Pierre Brunet, har under titlen »Les Martyrs« udsendt en pjece om Neuengamme. Heftet er beregnet som orientering for ungdommen og til un-

dervisning i skolerne. Heftet indeholder en række illustrationer fra lejren, og er en forløber for et større værk om Neuengammes historie. Landsforeningen af Neuengamme-fanger agter at udsende Brunets pjece i en dansk oversættelse.

Besøg af franske kammerater

Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme havde i dagene 17. og 18. juli besøg af 80 franske kammerater fra den franske Amicale de Neuengamme.

Det store hold franskmænd havde først været på rundtur i Sverige. Gruppen hørte til det kontingent af franske fanger, der havde overlevet katastrofen ved Neustadt den 3. maj 1945 og var blevet overført af Svensk Røde Kors til Trelleborg.

Besøget i Ryvangen blev rejsens højdepunkt

Ved mindemuren i Ryvangen nedlagdes en krans, og her tog general Brunet ordet og udtalte en tak til de danske kammerater. Besøget i Mindelunden havde gjort et stort indtryk, og generalen betegnede besøget i København som turens højdepunkt.

Trods de store sprogvanskeligheder var der livlig kontakt til begge sider. Kl. 16.00 rejste vore franske kammerater med toget til Paris. Men der ventede dem endnu en overraskelse, idet vor kammerat Lauritz Kjøngerskov var skibsfører på M/F DANMARK, der sejlede holdet til Puttgarden — og han inviterede dem alle op på broen.

Således kom de vel ud af Danmark med landets største færge M/F DANMARK, ført af en gammel Neuengamme Häftling.

29. august

Dronning Margrethe overrakte ved en højtidelighed på Fredensborg Slot søndag den 29. august Ebbe Muncks Mindemedalje til viceadmiral, dr. phil. A. H. Vedel. Vedel forlod flåden i 1958 efter at have været dens chef i otte år. I 1943 gav han ordre til sænkning af flåden, for at den ikke skulle falde i hænderne på besættelsesmagten.